

ლალი გულედანი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ანი კვირიკაშვილი

საქართველოს უნივერსიტეტი

ისრაელში გამოცემული 70-იანი წლების ქართული დოკუმენტური პროზიდან ერთ-ერთი ნიშნის დოკუმენტაციის საკითხისათვის¹

გასული საუკუნის 70-იან წლებში საქართველოში საუკუნეების მანძილზე მცხოვრები ებრაელობა მასიურად „ადის“ თავის ისტორიულ სამშობლოში ისრაელში. ისინი ისრაელშიც განაგრძობენ ქართულად მეტყველებას და ქართულ ენაზე წერენ წიგნებს, გამოსცემენ პერიოდიკას, სამეცნიერო ლიტერატურასა და ა. შ. ნაშრომის კვლევით ინტერესს წარმოადგენს ისრაელში გამოცემული ქართული ბეჭდური პროდუქცია. საგრანტო კვლევითი პროექტის ფარგლებში განხორციელდა 70-იანი წლებიდან ისრაელში რეპატრირებული ქართველი ებრაელების (და მათი გამომცემლობების) მიერ გამოცემული ბეჭდური მასალების შეგროვება, კატალოგიზაცია, დაარქივება და ლიტერატურულ-ლინგვისტური ანალიზი. აღნიშნული მასალები მოპოვებულია ისრაელში ქართული კულტურის ცენტრებში და ისრაელის სხვადასხვა ქალაქში მდებარე ქართულ-ებრაულ სათვისტომოებში.

მოპოვებული მასალები დახარისხდა საქალაქებში, დალაგდა წიგნების სათაურებისა და ავტორების მიხედვით. შეიქმნა ბიბლიოგრაფიული ნუსხა შემდეგი ქვეკატეგორიებით:

---

¹ სტატია მომზადებულია შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის სამეცნიერო პროექტის ფარგლებში (გრანტის ნომერი: FR-21 19474 „ებრაელთა თვალთ დახახული საქართველო: „ისრაელში გამოცემული ქართული ბეჭდური პროდუქციის არქივაცია და ლიტერატურულ-ენობრივი ანალიზი“).

რელიგიურ-თეოლოგიური, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული, პროზაული, პოეტური, სამეცნიერო, პერიოდული გამოცემები და ა. შ. მასალის მრავალფეროვნება იძლევა მისი ინტერდისციპლინური კვლევის საშუალებას.

აღნიშნულ ბეჭდურ პროდუქციაში ლინგვისტური თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესო იყო პერიოდული გამოცემები. 1973 წლიდან გამოდიოდა გაზეთი „ალია“ და ამ გაზეთის მთავარი თემა იყო სიახლეები, მიღწევები ქართულ-ებრაულ თემში, კულტურული ღონისძიებები, ახალი ამბები, მილოცვის ტექსტები, ნეკროლოგები, რეკლამები, საინფორმაციო სახელმძღვანელო ემიგრანტებისთვის (ამ სვეტიცთვის ისრაელის აბსორბციის სამინისტროს მიერ გამოცემული კანონები, განცხადებები და ბროშურები ითარგმნებოდა ებრაულიდან ქართულად) და ა. შ. ყველა ეს საგაზეთო მასალა საინტერესო იყო არა მხოლოდ ისრაელის ქართველი ებრაელებისთვის, არამედ საზღვარგარეთ მყოფთათვისაც.

მოპოვებული პერიოდული გამოცემების ლინგვისტური ანალიზი ცხადყოფს, რომ ქართველმა ებრაელებმა ისრაელში ასვლის შემდეგ საქართველოსთან მთლიანად განწყვიტეს კავშირი საბჭოთა სისტემის გამო. მათ არ ჰქონდათ შესაძლებლობა, კონტაქტი ჰქონოდათ საქართველოში დარჩენილ ნათესავებთან, მეზობლებსა და მეგობრებთან. მათ არ ჰქონდათ წვდომა ქართულენოვან საინფორმაციო წყაროებზე. ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ მათი ქართული მეტყველება დაკონსერვდა ისე, რომ მასზე გავლენა არ მოუხდენია საქართველოში სალიტერატურო ქართულში თუ მის დიალექტებში მიმდინარე პროცესებს. სამაგიეროდ, ისრაელის ებრაელთა ქართული გამდიდრდა ებრაიზმებით. თუმცა არანაკლებ საინტერესოა ის ფაქტორები, რომლებმაც ხელი შეუწყო ებრაელთა ქართული მეტყველების ჩამოყალიბებას ისრაელში ასვლამდე (სოციალური, გეოგრაფიული, რელიგიური, ეკონომიკური, გენდერული და სხვ.). ისრაელში ებრაელთა მეტყველების სოციალუ-

რი ფაქტორების კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ჩამოთვლილ „ლინგვისტურ ფაქტორებს შეუძლიათ გააფართოვონ ან შეაფერხონ ენის ფუნქციონალური განვითარება. ენა იცვლება თაობიდან თაობამდე სოციალური ფაქტორების გავლენით. თუ ეს ფაქტორები მუდმივად ნეგატიურია, ენა შეიძლება შეფერხდეს ან საერთოდ შეწყვიტოს არსებობა. ნეგატიური ფაქტორების გაანალიზებით და სამომავლო პერსპექტივის ხედვით ქართული ენა ქართველ ებრაელთა მეტყველებაში უმძიმეს ვითარებაშია, ვინაიდან ენის მატარებელთა რიცხვი ახალგაზრდა თაობაში კატასტროფულად იკლებს. ენის გადარჩენა მაშინ შეიძლება, თუ აღდგება სოციალურად მნიშვნელოვანი ფუნქციები, თუმცა ასეთი მოლოდინი ისრაელში მყოფი ქართველი ებრაელების მომავალი თაობების ქართულის მიმართ საიმედო განცდას არ იწვევს“ [2. 112-120].

ასე რომ, არსებობს საშიშროება, დაიკარგოს იუდეო-ქართული მეტყველებაც და ბეჭდური მასალაც, რადგან ახალი თაობა მას აღარ ფლობს. გარდა ამისა, წიგნების ძირითადი ნაწილი, განურჩევლად იმისა, იყო თუ არა ისინი თავისუფალ გაყიდვაში, ან ავტორებთან გასაჩუქრებული, ახლა მხოლოდ კერძო ბიბლიოთეკებშია შენახული და საკმაოდ რთულად მოსაპოვებელია. დღეს ქართულენოვანი გამომცემლები აღარ არსებობენ და მათი არქივებიც დალუქულია. ამიტომ, სანამ ალიას პირველი ტალღის მიგრანტები, თემების ლიდერები, შემოქმედი ადამიანები, რომლებიც აგროვებდნენ და ინახავდნენ ასეთ მასალებს, ჯერ კიდევ ცოცხლები არიან, მნიშვნელოვანია ამ მასალების დიგიტალიზაცია და არქივაცია, რათა ის ხელმისაწვდომი გახდეს მკვლევართა ფართო წრისთვის (და არა მარტო ქართველი მკვლევრებისთვის). ზემოთ ჩამოთვლილი მიზეზების გამო, ვფიქრობთ, რომ, მასალის უნიკალური ბუნებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია მისი არა მხოლოდ არქივაცია, არამედ დოკუმენტირებაც. აქედან გამომდინარე, ისრაელში განვითარების სხვადასხვა ეტაპის იუდეო-ქართუ-

ლის თავისებურებების გამოვლენისა და შესწავლის სრულყოფის მიზნით საინტერესო და აუცილებელი ხდება სხვადასხვა პერიოდის/წლების და სხვადასხვა წანის მასალების დოკუმენტირებით მოპოვებული შედეგების განხილვა.

სტატიაში, როგორც პირველი მცდელობა, პროგრამული უზრუნველყოფის (FieldWorks) გამოყენებით დოკუმენტირებული იქნა „ჩანახატები რაბათის ებრაელთა ყაიდებისა“ [1]. ეს ნაწარმოები გამოქვეყნდა ქალაქ შლომში ქართველი ებრაელის, დავით ბოთერას (ბოთერაშვილი) მიერ, რომელიც წარმოშობით ახალციხიდანაა (სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი). აღსანიშნავია, რომ ეს ავტობიოგრაფიული მოთხრობა დაიწერა ავტორის ოჯახის ისრაელში რეპატრიაციის პირველ წლებში. ამიტომ, მწერლის ენაზე გავლენას ახდენს ძირითადად ძველი ებრაული (რელიგიური ტერმინოლოგია, რომლის გამოყენება ყოველთვის დამახასიათებელი იყო ქართველი ებრაელებისთვის). მასალის დოკუმენტირებისას მორფოლოგიური ანოტირების პროცესში განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო ებრაიზმებს, ებრაულ ძირებსა და ებრაულ გრამატიკულ მარკერებთან ერთად გამოყენებულ ქართულ ენობრივ მარკერებს, დიალექტურ ფორმებსა და რაბათის ებრაელთა საკუთარ სახელებს/გვარებს. თითოეული ზემოხსენებული კატეგორია საილუსტრაციო მასალებთან ერთად წარმოდგენილი იქნება ქვემოთ.

ებრაიზმები

ქართველი ებრაელები ქართულ ენაზე მრავალი საუკუნის განმავლობაში ლაპარაკობდნენ. ებრაულ ენას მხოლოდ რიტუალური რელიგიური ენის ფუნქცია ჰქონდა შენარჩუნებული და დაკარგა ყოველდღიური გამოყენების სასაუბრო ენის ფუნქცია [8. 1-27], თუმცა მათი ქართული ენობრივად განსხვავებოდა სტანდარტული ქართულისაგან. საქართველოში ყოფნისას ებრაიზმები (ძირითადად ბიბლიიდან მომდინარე ებრაული რელი-

გიური და სადღესასწაულო ტერმინოლოგია) ყოველთვის მათი მეტყველების ნაწილი იყო. ეს ძველი ებრაიზმები (ზოგადად და ამ შერჩეულ საილუსტრაციო ნაშრომშიც) შეიძლება დაიყოს ორ ჯგუფად [6. 227-234]:

1. ყოველდღიური გამოყენების ებრაიზმები, რომლებიც დაკავშირებულია ებრაულ დღესასწაულებთან, საკვებთან, ტრადიციებთან (მაგალითად, ქორწილი): თორა, მასა, ფესახი, ხანუქა, ფურიმი/ფურუმი, რაბი, ხახამი, შოხეტი, თალმიდი, შოშბინი, დადიანი, ხათანი, ქეთუბა, ხუფა და სხვა;

2. მხოლოდ ღრმა მორწმუნეებისთვის/რელიგიური ოჯახებისთვის დამახასიათებელი ებრაიზმები. გაანალიზებულ მონაცემებში ამ ტიპის ებრაული სიტყვების აღმოჩენა ადასტურებს ავტორის ოჯახის რელიგიურობის ხარისხს [4. 135-142] და თავად ავტორიც მიუთითებს, რომ მისი დიდი ბაბუა სრულიად საქართველოს ებრაელების მთავარი რაბინი იყო [1. 3]

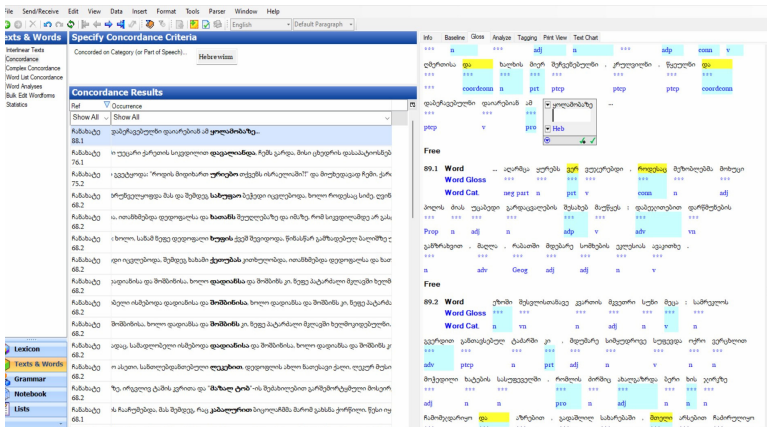
- სამი და ოთხი **მინიანი** ყოველთვის იკრიბებოდა.
- ხნიერი ხალხი ხახამ იოსკას **დარაშებს** უგდებდა ყურს.
- **მინხისა** და **ყარბითის** ლოცვის შორის შესვენების დროს და სხვ.

საინტერესოა, რომ ქართული ტექსტის რამდენიმე ნაწილში წარმოდგენილია ებრაული წყევლა-კრულვა (ქართული დამწერლობით დანერილი), რომელიც საკმაოდ გავრცელებული იყო, განსაკუთრებით, ქართველი ებრაელი ქალების მეტყველებაში, თუმცა საეჭვოა, რომ თავად ამ სიტყვების მთქმელმა იცოდა გამოყენებული სიტყვების ზუსტი თარგმანი.

- იმას შემო ვე ბეზიხრო! (ალიგავოს შენი სახელი და ხსოვნა!)
- ხარა ბე შემ სატანი! (წყეული იყოს სატანის სახელით!)

ილუსტრაცია №1. FieldWorks-ში ანოტირებული მასალა, მოფილტრული კატეგორიაზე „ებრაიზმები“ FieldWorks-ის სტატისტიკის მიხედვით, საილუსტრაციო მასალა შეიცავს 10488

სიტყვას/ნიშანს (მათ შორის 5629 უნიკალური სიტყვაა) და მათგან 54 ებრაიზმია (ნაწილი საკმაოდ ხშირად მეორდება).

ასევე ხშირად გამოიყენება ებრაული სიტყვები ქართულ გრამატიკული მარკერებით:

დაბერავებულნი დაიარებიან ამ ყოლამ-ობაზე („ამქვეყნად/დედამინაზე“, არსებითი სახელიდან **მღუს**, რაც ნიშნავს სამყაროს) და-თელეხ-დით („ნადი, ნადი“, ძირიდან **ღი** ნიშნავს „ნავიდა“) ჯამაათო, ქელეზ-ები მოდიან!

შემდეგ **სა-ხუფა-ო** (საქორნილო) ბეჭედი იცვლებოდა.

სემანტიკური ტრანსფორმაციები:

იუდეო-ქართული ლექსიკა მოიცავს ქართულ ლექსიკურ ერთეულებს, რომლებსაც ებრაელები იყენებენ თავისებურად, განსხვავებული მნიშვნელობით ან უფრო ხშირად იყენებენ, ვიდრე ქართველები [9].

1. ექვსიოდე წლის ვიქნებოდი, აფლათაი როცა **აბძანდა**. აბრძანება – ქართულად ნიშნავს ფეხზე ადგომას ან ზემოთ ასვლას. იუდეურ-ქართულში კი, გარდა ამ მნიშვნელობისა, გარდაცვალებასაც ნიშნავს.

2. უეცარი ქარეთის სიკვდილით **დავალიანდა**. დავალიანება – ქართულში ყველაზე ხშირად გამოიყენება როგორც ვალში ყოფნა ვინმესთან, იუდეურ-ქართულში, ამ მნიშვნელობის გარდა, ნიშნავს ასევე დასჯას ან სასჯელის მიღებას.

3. ლოცვაზე შაბათ ხათანს მთელი **ჯამათი** ესწრებოდა – ჯამათი ნასესხებია არაბულიდან და ნიშნავს „ხალხის შეკრებას“, „ხალხს“. იუდეურ-ქართულში, გარდა ამ მნიშვნელობისა, ლოცვისათვის აუცილებელ მამაკაცთა რაოდენობასაც ნიშნავს.

4. რაბათის ებრაელობა ფესახის სამზადისს სამი თვით ადრე იწყებდა, რომელსაც **„ფხეკიკვირები“** ეწოდებოდა. ეს **ტერმინი** სიტყვასიტყვით ნიშნავს კვირას, რომელიც ეძღვნება საფუძვლიან წმენდას/დასუფთავებას. ეს გამოთქმა გამოიყენებოდა პასექის დღესასწაულამდე მოსამზადებელი პერიოდის აღსაწერად.

ქართველი ებრაელების საკუთარი სახელები და გვარები

ქართველი ებრაელების იდენტობის ერთ-ერთი ნათელი გამოვლინება იყო მათი გვარები და სახელები, რომლებიც ქმნიან განსაკუთრებულ შრეს ქართული ენის ლექსიკურ სისტემაში და მისი კვლევა შეიძლება იყოს საინტერესო ენობრივი, ისტორიული, ეთნოგრაფიული, ანთროპოლოგიური და სხვა ასპექტებით.

სტატისტიკის მიხედვით, თუ ქართულ გვარებში დაბოლოება „ძე“ სჭარბობს სხვა დაბოლოებებს, ქართველ ებრაელებთან ყველაზე ხშირად „შვილზე“ დაბოლოებული გვარები გვხვდება.

ზოგჯერ საქართველოში ებრაული გვარები განსხვავდებოდა რეგიონების მიხედვით. მაგალითად, ხახიაშვილი რაჭულ წარმომავლობაზე მიუთითებდა, ქისაშვილი – ჯავახურზე, მამისთვალოვი – ქართლურზე და ა. შ. [3].

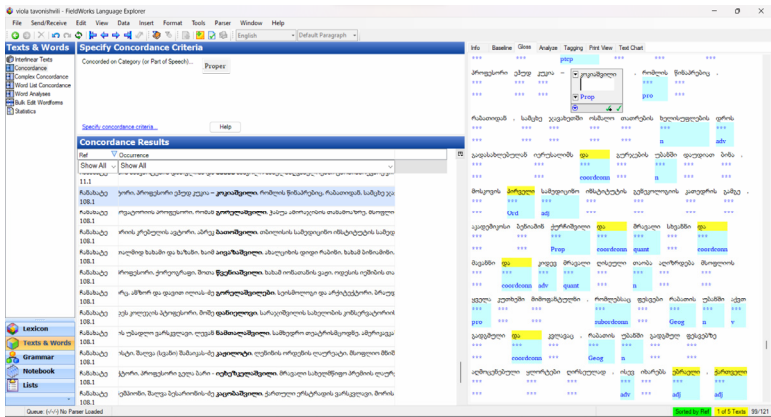
ამასთან დაკავშირებით ზემოაღნიშნულ სასტატო მასალაში მოცემულია სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში მცხოვრები ქართველ

ებრაელთა გვარების (დაახლოებით 40) სია და ღირებული ინფორმაცია. ამ გვარებიდან ზოგიერთი (ბოთერაშვილი, გაგულაშვილი, დავარაშვილი, ჩანჩალაშვილი და ა. შ.) საკმაოდ გავრცელებულია და გვხვდება სხვა სამწერლო/საარქივო დოკუმენტებშიც, მაგრამ ზოგიერთი მათგანი საკმაოდ იშვიათია (იხეზკეულაშვილი, ბარდანაშვილი, კაჭილოტი, კობოშვილი და ა. შ. ასეთი ინფორმაცია განსაკუთრებით ღირებულია, რადგან ჩამოთვლილთაგან ზოგიერთი გვარი დღეს სხვადასხვა მიზეზით აღარ დასტურდება, ძირითადად კი ისრაელში რეპატრაციის შემდეგ ქართული გვარების შემოკლებისა და ებრაიზაციის პროცესის გამო.

ნაშრომში ასევე მოცემულია ინფორმაცია ახალციხეში მცხოვრები ქართველი ებრაელების სახელების შესახებ. აღნიშნულ ნაშრომში ფორმათა წარმოების თვალსაზრისით შეიმჩნევა, რომ ხმოვანფუძიან სახელებს სახელობითში -ი- ემატება (სიმაი, თამარაი, ნათელაი, ლალოი, სონიკოი...), რაც დადასტურებულია ასევე საქართველოს სხვა რეგიონებში მცხოვრები ებრაელების სახელებშიც.

ილუსტრაცია №2. FieldWorks-ში ანოტირებული მასალა, მოფილტრული კატეგორიაზე „საკუთარი სახელები“ ისტორიული დოკუმენტების, ლიტერატურული ნაწარმოებების, კვლევითი პროექტების ფარგლებში ჩანერილი ინტერვიუები ადასტურებს, რომ გასული საუკუნის 70-იან წლებამდე ებრაელებს ძირითადად ბიბლიური სახელები, კერძოდ, თორაში მოხსენიებული სახელები ერქვათ. ამასთან დაკავშირებით კ. ლერნერი აღნიშნავს, რომ ქართველ ებრაელებში გავრცელებული სახელების რაოდენობა განსაზღვრულია. ძირითადად აქ ვხვდებით ტრადიციულ ბიბლიურ სახელებს, რომელთა უმეტესობას ქართული დიალექტისთვის დამახასიათებელი „ა“ სუფიქსი ამშვენებს. ამ აღმოჩენის მაგალითები შეგიძლიათ იხილოთ ჩვენთვის კვლევის თვალსაზრისით საინტერესო ნაშრომშიც: აბნელა, რახელა, იოსკა, აშერა, მორდენა, არონა, აბრამა, ხაიმა.

ნაშრომში ასევე გვხვდება ბიბლიური სახელები გარკვეული ფონეტიკური გარდასახვით. მაგალითად, თანხმოვანი **ყ**, რომელიც ებრაულად თითქმის არ წარმოითქმის ან ბევრად უფრო რბილად წარმოითქმის, ვიდრე ქართული **ყ**, იუდეურ-ქართულში გამოითქმის ქართული „ყ-ს“ მსგავსად. მაგალითად: ყიმაწუელ, იყეყბეკიელ, იაკაკობი, ყობია, ყებრაი, შიმყონა [5. 277-281].

დიალექტიზმები

რაც შეეხება გეოგრაფიულ ფაქტორს, იუდეურ-ქართული მეტყველება ყოველთვის იცვლებოდა რეგიონის მიხედვით. სამეგრელოს საზღვრებთან ის განსხვავებულ გავლენებს განიცდიდა, ვიდრე, მაგალითად, აჭარის, სამცხე-ჯავახეთის, შიდა ქართლისა თუ სხვა რეგიონებში. შესაბამისად, იუდეო-ქართლისათვის დამახასიათებელი საერთო სპეციფიკური ფორმების გარდა, ის იყენებს ადგილობრივ დიალექტურ ფორმებსაც. ეს ენობრივი თავისებურება ჯერ კიდევ შესამჩნევია ისრაელში სალაპარაკო იუდეურ-ქართულ ენაში, რომელშიც ადვილად

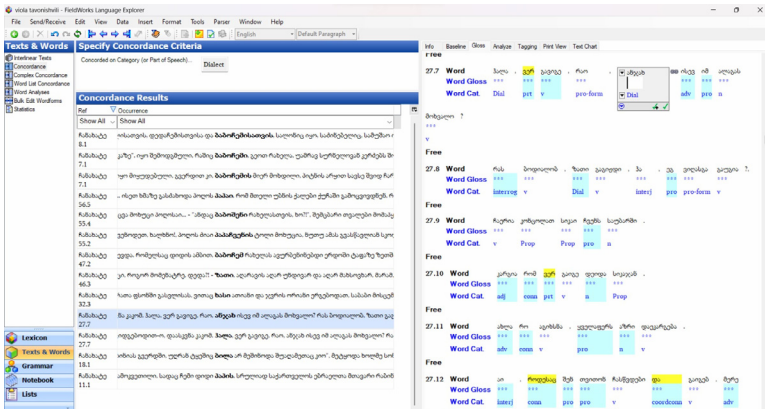
შეიძლება ამოიცნოთ რეპატრიანტთა მეტყველების რეგიონალური მრავალფეროვნება [9].

საკუთარი სახელების ზოგიერთი დიალექტური სუფიქსი უკვე განხილულ იქნა. გარდა ამისა, ნაწარმოებში გვხვდება დიალექტური ლექსიკური ერთეულები, როგორცაა, მაგალითად: ბაბოი, ბაბოჩემი, პაპაი, პაპაჩემი.

უფრო მეტიც, ნაშრომში არის ისეთი ფორმები, რომლებიც მხოლოდ ჯავახური ლექსიკისთვისაა დამახასიათებელი [7] და შესაძლოა, არ იყოს ცნობილი ქვეყნის სხვა მხარეში მცხოვრები ქართველებისთვისაც კი. მაგალითად:

ზათი (ნაკლი, ხინჯი, ნაკლის მქონე), **ხასი** (რამდენიმე მნიშვნელობა აქვს და ნიშნავს კარგს, კეთილს, ძვირფასს, შეურეველს, ასევე, აბრეშუმის ქსოვილს), **ჰალა** (აბა), **ანჯახ** (ძლივს), **ბილა** (მიგებითი ნაწილაკი, იხმარება კი-ს ნაცვლად).

ილუსტრაცია №3. FieldWorks-ში ანოტირებული მასალა, მოფილტრული კატეგორიაზე „დიალექტიზმები“

დასკვნა

სტატიაში გამოქვეყნებული შედეგები, აღმოჩენები და სა-ილუსტრაციო მასალა არის ისრაელში გამოქვეყნებული ქართული ბექდური პროდუქციიდან ერთ-ერთი სასტატო მასალის (ჟანრობრივად დოკუმენტური პროზის) დოკუმენტირების პირველი მცდელობა, რაც შესაძლებლობას იძლევა, განსახილველ სტატიაში უფრო ნათლად გამოიკვეთოს ამ ჟანრის ნაწარმოებების ენობრივი თავისებურებები, ხოლო FieldWorks პროგრამული უზრუნველყოფის გამოყენება შესაძლებელს ხდის მათი სტატისტიკური მონაცემების დაფიქსირებასაც.

როგორც აღინიშნა, ისრაელში არსებობს საშიშროება იუდეო-ქართული მეტყველების გაქრობასთან ერთად, ასევე დაიკარგოს მასზე შექმნილი ისრაელში გამოცემული ქართულენოვანი ბექდური პროდუქციაც. მასალების უნიკალური ხასიათიდან გამომდინარე, მათი დაცულობის და სრულყოფილად შესწავლის მიზნით, უდიდეს დატვირთვას იძენს არა მხოლოდ მისი არქივაცია, არამედ დოკუმენტაციაც. ისრაელში გამოცემული ბექდური პროდუქციის დიגיტალიზაციითა და დოკუმენტაციით მასალები ხელმისაწვდომი გახდება მკვლევართა უფრო ფართო წრისთვის, წაახალისებს ლინგვისტური ხასიათის კვლევებს და შესაძლებელს გახდის მათ შესწავლას ისტორიული, ეთნოგრაფიული, ანთროპოლოგიური და სხვა მრავალი თვალსაზრისითა და ასპექტით.

ლიტერატურა – REFERENCES:

1. ბოთერა დ., ჩანახატები რაბათის ებრაელთა ყაიდებისა, ფრაგმენტები (მომზადდა 1987 წელს ხაიფის უნივერსიტეტის სოციოლოგიის კათედრაზე), ჟურნალი „არავი“, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, №9, შლომი, 2016.

2. გულედანი ლ., სოციალური ასპექტების ასახვა ქართველ ებრაელთა მეტყველებაში: ქართველ ებრაელთა მეტყველება ისრაელში, თსუ გამომცემლობა, თბილისი, 2022, გვ. 112-120.
3. გულედანი ლ., ლომთაძე თ., ქართველ ებრაელთა გვარების ტრანსფორმაციისათვის ისრაელში, II საერთაშორისო კონფერენცია „სემიტოლოგიური ძიებანი“, 15-17 ოქტომბერი, თბილისი, 2018..
4. ლომთაძე თ., ქართულ-ებრაული ლექსიკური ურთიერთობისათვის, იკე 42, 135-142, თბილისი, 2014.
5. ლომთაძე თ., გუმბერიძე ს., ქართველ ებრაელთა სახელები, ჰუმანიტარულ და პედაგოგიკურ მეცნიერებათა განვითარების ფონდი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, VIII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ენა და კულტურა“, ქუთაისი, 2-4 ივნისი, 2023, გვ. 277-281.
6. კვირიკაშვილი ა., ჯანჯღავა ც., ებრაიზმები ისრაელში რეპატრირებულ ქართველ ებრაელთა მეტყველებაში, ჰუმანიტარულ და პედაგოგიკურ მეცნიერებათა განვითარების ფონდი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, VIII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ენა და კულტურა“, ქუთაისი, 2-4 ივნისი, 2023, გვ. 227-234.
7. ჯავახური ლექსიკონი/გიორგი ზედგინიძე; რედ. ვლადიმერ ზედგინიძე, თბილისი, 2014.
8. Lomtadze T., Enokh R., Judeo-Georgian Language as an Identity Marker of Georgian Jews (The Jews Living in Georgia), „Journal of Jewish Languages“ 7, 1-27. 2019.
9. Guledani L., Linguistic Peculiarities of Georgian Periodicals Issued in Israel in the 70s, The 6th International Language and Territory Colloquium, 26th to June 30th 2023, Hammamet (Tunisia).

LALI GULEDANI

Ilia State University

ANI KVIRIKASHVILI

University of Georgia

**ON THE ISSUE OF DOCUMENTING ONE OF
THE SAMPLES OF GEORGIAN DOCUMENTARY
PROSE OF THE 70S, PUBLISHED IN ISRAEL ¹**

Summary

In the 1970s, Jewry, who had lived in Georgia for centuries, “moved” en masse to their historical homeland – Israel. Even in Israel, they continue to speak Georgian and write books in Georgian, publish periodicals, scientific literature, etc. Linguistic analysis of printed materials published in Israel shows that repatriated Georgian Jews broke ties with Georgia due to Soviet rule, did not have access to Georgian-language sources of information, therefore their Georgian speech was preserved with features characteristic of their speech in Georgia, although it was enriched with Hebrew words. Interesting are the factors that contributed to the formation of the Georgian speech of Jews before moving to Israel (social, geographical, religious, economic, gender and others). A study of the social factors of Jewish speech in Israel showed that the listed “linguistic factors can enhance or inhibit the functional development of the language. Language changes from generation to generation under the influence of social factors. If these factors are constantly negative, the language may linger or cease to exist altogether. Analyzing the negative factors and looking at the future perspecti-

---

¹ The work is supported by Rustaveli National Science Foundation (SRNSF). Grant number: FR-21-19474 “Georgia through the Eyes of the Jews – Archiving and Literary Linguistic Analysis of Georgian Printed Products Issued in Israel”.

ve, the Georgian language is in the most difficult situation in the speech of Georgian Jews, since the number of native speakers among the younger generation is catastrophically declining. The language can only be saved if socially important functions are restored, but such an expectation will not lead to a reliable feeling for the Georgian language among future generations of Georgian Jews living in Israel.“

So there is a danger that the Judeo-Georgian speech and printed materials will be lost, because the new generation no longer possesses them. Also, the bulk of books, regardless of whether they were on sale or from the authors, are now stored only in private libraries and are quite difficult to find/access. Today, Georgian-language publishing houses no longer exist, and their archives are also sealed. Therefore, while migrants of the first wave of „aliyah“, public figures, and creators who collected and preserved such materials are alive, it is important to digitize and archive these materials in order to make them accessible to a wide range of researchers (and not just Georgian researchers). For the reasons stated above, we believe that due to the uniqueness of the material, it is important not only to archive it, but also to document it. Therefore, in order to identify and complete the study of Judeo-Georgian characteristics of different stages of Israel’s development, it becomes interesting and necessary to discuss the results obtained from documenting materials from different periods/years and different genres.

The results, conclusions and illustrative material published in the article are the first attempt to document one of the samples (from the genre of documentary prose) from Georgian printed materials published in Israel, which allows us to more clearly outline the linguistic features. Works of this genre are in the article under consideration, and the use of FieldWorks software makes it possible to analyze them and record statistical data. When documenting the material, special attention was paid to Hebrew words, markers of the Georgian language, used along with Hebrew words, dialect forms, and proper names/surnames of the Jews of Rabat. The issues listed as a result of the study are presented along with illustrative materials.